

ČINJENICE O ENERGETSKOJ UNIJI

Piše: Aleksandar Macura

Energetska unija (EnU) je jedan od najvećih političkih prioriteta Evropske unije (EU). EnU je mehanizam koji treba da smanji evropsku zavisnost od fosilnih goriva, omogućavajući slobodan protok energije u jedinstvenom evropskom energetskom tržištu. Evropska komisija (Komisija) je idejni tvorac i predlagač EnU.

EnU nastaje sa ciljem da obezbedi sigurniju, pristupačniju i održiviju energetiku.

Stvaranje EnU je nastavak procesa čiji su deo i klimatska i energetska politika do 2030. godine i Evropska strategija za sigurnost energetskog snabdevanja. EnU je izraz verovanja da su potrebne nove i pojačane mere kako bi se uspešno odgovorilo na buduće izazove.

Instrument za ostvarivanje ciljeva obuhvata tri strateška dokumenta:

- Okvirnu strategiju za vitalnu EnU sa dugoročnom politikom u vezi sa klimatskim promenama,
- Protokol iz Pariza – nacrt za borbu protiv klimatskih promena posle 2020. godine,
- Ostvariti cilj od 10% interkonekcijskih kapaciteta za električnu energiju.

EnU je složeni mehanizam čiji konačni oblik zavisi od ishoda političkih konsultacija i zakonodavnih aktivnosti u 2015, 2016 i 2017. godini. Mapa puta koja prati okvirnu strategiju sadrži popis mera koje treba doneti sa vremenskim rokovima i institucijama zaduženim za njihovo sprovođenje kako bi se obezbedilo postizanje rezultata. Evropski parlament, Komisija, zemlje članice i treće zemlje imaju svoje uloge u ovom procesu.

Evropski pokret
Srbija

Zašto Energetska unija? Zašto baš sada?

Komisija smatra da ostvarenje postavljenih ciljeva zahteva fundamentalnu promenu evropskih energetske sistema.

Zavisnost od fosilnih goriva i mali broj isporučilaca energenata, naročito prirodnog gasa, čini da su neke zemlje jako ranjive na prekide u isporuci.

Stalne prepreke na putu stvaranja zaista jedinstvenog tržišta energije, međusobno nekoordinisane nacionalne politike i različiti stavovi prema zemljama izvan EU značajno ograničavaju mogućnosti da energetske sistem ostvari željenu funkciju.

28 različitih regulatornih okvira, nefunkcionalna maloprodajna energetske tržišta, zastarela energetske infrastruktura, postojanje područja koja su izolovana energetske ostrva i smanjenje prednosti u inovacijama na globalnom planu razlozi su za promenu.

Ukoliko se promena odlaže, neizbežna transformacija na niskougledničku ekonomiju će biti teža usled fragmentisanosti energetske tržišta.

Relativno niske cene fosilnih goriva, sve jeftinija čista energija, snažna klimatske politika EU i nastajuće tehnologije, danas pružaju izvanredne početne uslove za novi pravac energetske politike EU – pravac ka EnU.

EU je odlučila da svoju strategiju za EnU sprovodi u pet oblasti:

- Energetske sigurnost, solidarnost i uzajamno poverenje,
- Jedinstveno evropsko energetske tržište,
- Energetske efikasnost kao doprinos umerenijoj tražnji,
- Dekarbonizacija privrede,
- Istraživanje, inovacije i konkurentnost.

Za sprovođenje ovakve strategije potrebna je veća koordinacija i jače jedinstvo učesnika.

Kako obezbediti sigurnost snabdevanja energijom?

Uzevši u obzir da EU 53% svojih energetske potreba zadovoljava uvozom i da su mnoge zemlje zavisne od samo jednog snabdevača gasa, diversifikacija izvora snabdevanja predstavlja osnovni izazov za obezbeđivanje sigurnosti snabdevanja. Za snabdevanje gasom važna je infrastruktura kao što je Južni koridor i čvorišta za snabdevanje tečnim gasom u centralnoj i istočnoj Evropi, kao i na Mediteranu. Takođe, veoma je važno i unapređenje zakonodavstva u ovoj oblasti.

Dobrovoljno udruživanje zemalja članica radi zajedničke nabavke gasa u toku krize ili u slučajevima kada zemlje članice zavise od jednog dobavljača je

jedna od mera koje će Komisija razmatrati. Neophodno je da takvi aranžmani, ukoliko ih bude, budu saglasni sa pravilima Svetske trgovinske organizacije i same EU.

Zarad ostvarivanja ciljeva EnU, Komisija smatra da bi se međudržavni gasni ugovori morali sklapati na način koji bi obezbeđivao sigurnost snabdevanja i usklađenost sa pravilima jedinstvenog tržišta. Uključivanje Komisije od početka pregovora i standardizacija ugovornih klauzula su alati za obezbeđenje ciljeva. Potrebno je obezbediti i veću transparentnost komercijalnih ugovora.

Na tržištu električne energije neophodno je jačanje prenosne mreže u cilju osnaživanja unutrašnjeg tržišta. Potrebne su i mere za lakše i veće uključivanje proizvodnje iz obnovljivih izvora energije.

Kako obezbediti nastanak unutrašnjeg tržišta?

Koordinisano upravljanje kapacitetima, skladištenje i veće mogućnosti da potrošači koji upravljaju svojom potrošnjom nađu mesto na tržištu električne energije biće ključni elementi novog dizajna tržišta električne energije. Unapređena pravila za prekograničnu trgovinu energijom i podsticaji za bolje uključivanje proizvodnje iz obnovljivih izvora energije su takođe važni elementi u novom izgledu tržišta.

Sve integrisanije evropsko energetske tržište zahteva zajedničku regulaciju. Jačanje Evropskog udruženja regulatornih agencija (ACER) omogućava obavljanje neophodnih funkcija:

- nadgledanja razvoja tržišta,
- obezbeđivanja poštovanja tržišnih pravila i
- rešavanja pitanja prekograničnih tokova. Time bi se obezbedila neometana integracija tržišta.

Većina projekata energetske infrastrukture se finansira tržišno ili kroz tarife koje potrošači plaćaju za regulisane delatnosti. Finansiranje iz Instrumenta za povezivanje Evrope biće potrebno za projekte koji nisu komercijalno isplativi, ali donose pozitivne efekte vezane za:

- Sigurnost snabdevanja,
- Omogućavanje solidarnosti ili
- Podsticanje tehnoloških inovacija.

Ograničenom upotrebom Fonda za strateške investicije finansiraće se oni projekti za koje nije obezbeđeno finansiranje pod prihvatljivim uslovima.

EnU ne predviđa uvođenje novih fiskalnih nameta. Zemlje članice se pozivaju da iznova analiziraju ovu temu vodeći računa: a) da fiskalna politika može da posluži kao alat za unapređenje održivosti i b) uzimajući u obzir konkurentnost i pristupačnost energije. Komisija će na svake dve godine analizirati cene energije i ulogu fiskalnih nameta u ceni.

Kako povećati energetske efikasnosti?

Uočavajući nisku stopu unapređenja energetske efikasnosti u zgradarstvu, naročito u zgradama u kojima živi stanovništvo sa nižim primanjima, i činjenicu da se za grejanje i hlađenje troši najviše energije, Komisija će izvršiti reviziju postojećih direktiva i olakšati mogućnosti kreditiranja unapređenja energetske efikasnosti u zgradarstvu.

Energetsko siromaštvo je sticaj više okolnosti: neefikasnog korištenja energije u domaćinstvima, niskih prihoda i odnosa između stanodavaca i stanara. Komisija zaključuje da je za rešavanje ovog problema potrebna primena kombinovanih mera. Unapređenje energetske efikasnosti predstavlja najvažniji alat za smanjenje energetskog siromaštva i zaštitu ugroženih potrošača. Ako je ipak neophodno da se ugroženi potrošači dodatno zaštite, preporučuje se socijalna zaštita putem postojećeg sistema socijalne zaštite.

Kako dekarbonizovati energetske sisteme?

Puna integracija obnovljivih izvora energije (OIE) u energetske sisteme je neophodna za njihovu dekarbonizaciju. Poštovanje postojećeg zakonodavstva EU, usvajanje tržišnih pravila i izgradnja infrastrukture koja omogućava bolju iskorištenost OIE deo su rešenja. Približavanje i usaglašavanje nacionalnih mehanizama za podršku OIE pospešice njihovo uklapanje u jedinstveno tržište, a promovisanje posvećenijeg istraživanja i demonstracija podržani i od strane odgovarajućih evropskih fondova će unaprediti kvalitete tehnologije. Neophodno je i da OIE zauzmu značajnije mesto na tržištu za grejanje i hlađenje.

Cilj od 40% smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte (GHG) do 2030. godine u odnosu na 1990. godinu na nivou EU predstavlja isplativ način da se povećanje globalne temperature zadrži ispod granice od 2 stepena. Takođe, ovo smanjenje predstavlja deo platforme sa kojom će EU nastupati na Konferenciji u Parizu o klimatskim promenama. Predviđeno je da se ono ostvari na teritoriji EU, koristeći mehanizam trgovanja emisijama (ETS) u sektorima kao što su energetika i neke industrijske grane, i druge mehanizme za ostale sektore. U ETS sektorima se predviđa smanjenje emisija za 43% do 2030. u odnosu na 2005. godinu, a u ostalim sektorima za 30%.

Komisija smatra da promene u sistemu koje su potrebne za postizanje 40% cilja ne iziskuju troškove značajno različite od onih koji bi se svakako dogodili prilikom obnavljanja zastarele energetske infrastrukture. Ispunjenje tog cilja unapređuje energetske sigurnost i druga javna dobra.

Za ostvarenje 40% cilja Komisija predviđa intenzivnu primenu postojeće legislative i izmenu i dopunu legislative. Važno mesto u tom procesu svakako predstavlja reforma ETS. Bitan deo ove reforme je formiranje rezerve za stabilizaciju

tržišta trgovanja emisijama kako bi se uvećala otpornost tržišta na buduće šokove i obezbedila doza predvidljivosti, te kako bi se prevazišao postojeći problem viška na tržištu koji negativno utiče na cenu i obesmišljava aktivnosti usmerene ka dekarbonizaciji.

Saobraćaj je odgovoran za 20% GHG emisija u EU. Predviđen je niz mera koji treba da utiče na smanjenje emisija sa postojećim pogonskim tehnologijama, uključujući i povećano učešće biogoriva. Poseban skup aktivnosti treba da dovede do elektrifikacije saobraćaja. Komisija je za juni 2015. zakazala Konferenciju za interesovanih strana na kojoj bi se razmatralo unapređenje procesa dekarbonizacije drumskog saobraćaja.

Koju ulogu imaju istraživanja i inovacije u ostvarivanju ciljeva EnU?

Istraživanja i inovacije koordinisani između EU i zemalja članica omogućavaju napredak u svih pet oblasti koje pokriva EnU. Očekuje se da će 80 milijardi evra fonda Horizont 2020 imati značajnu katalitičku ulogu za nastajanje boljih i efikasnijih energetskih tehnologija.

Kako upravljati EnU?

Upravljački mehanizam EnU mora da obezbedi ostvarenje osnovnih ciljeva i da pospeši dugoročnu sigurnost za investitore. Neophodno je obezbediti dobru saradnju između upavljačkih organa i država članica, kao i saradnju sa Komisijom. Upravljački mehanizam treba da omogući usmerenost energetskog planiranja, mehanizme za izveštavanje i smanjenje administrativnih opterećenja, istovremeno nadgledajući sprovođenje evropskog zakonodavstva u oblasti energetike. Komisija će pripremati i objavljivati godišnje izveštaje o stanju Energetske unije. Komisija će osmisliti dinamički upravljački proces za EnU.

Da li je Energetska zajednica (EnZ) prepoznata u strategiji EnU?

Predviđena je značajna uloga za EnZ u funkcionisanju EnU. Komisija se obavezuje da će predložiti dalje osnaživanje EnZ kako bi se obezbedilo efektivno sprovođenje evropskog zakonodavstva u oblastima energetike, zaštite životne sredine

i konkurencije; te kako bi se pospešile reforme energetske tržišta i investicije u energetske infrastrukturu. Konačni cilj je ujedinjenje tržišta EU i članica EnZ. Srbija je članica EnZ.

EnZ je prepoznata kao nezaobilazan partner u jedinstvenom planiranju odgovora na krize u snabdevanju.

Dodatne činjenice o EnU možete saznati na internet stranicama Komisije, dostupno na: http://ec.europa.eu/priorities/energy-union/index_en.htm.

ISTRAŽIVAČKI FORUM

predstavlja programsko telo Evropskog pokreta u Srbiji i funkcionalni mehanizam za uključivanje relevantnih nezavisnih stručnjaka, članova i bliskih saradnika EPU-a u istraživačko-analitički rad, odnosno proces zagovaranja alternativnih predloga javne politike u svim oblastima relevantnim za proces evropske integracije Srbije.

Cilj IF-a jeste da sveobuhvatnim, multidisciplinarnim i pravovremenim praktično-politički usmerenim istraživanjima, podrži zagovaračke napore EPU-a i doprinose poboljšanju kvaliteta javnih politika.

*Kralja Milana 31/II
11000 Beograd
Republika Srbija
tel: + 381 11 3640 174
fax: + 381 11 3640 202*

www.emins.org

ALEKSANDAR MACURA je konsultant za pitanja klime i energetike